

A HALÁL ASSZONYYA

SZTÁLIN MESTERLÖVÉSZE
VOLTAM

LJUDMILA PAVLICSENKO

LJUDMILA PAVLICSENKO

A HALÁL
ASSZONYA

**SZTÁLIN MESTERLÖVÉSZE
VOLTAM**

Kossuth Kiadó

Kiadás alapja:
Lyudmila Pavlichenko: *Lady Death. The Memoirs of Stalin's Sniper.*
Foreword by Martin Pegler
Translated by David Foreman
Greenhill Books, Pen & Sword Books Ltd.,
47 Church Street, Barnsley, S. Yorkshire, S70 2AS, UK

Fordította
Dr. Molnár György

Szerkesztette
Papp Sándor Zsigmond

ISBN 978-963-09-9838-3

Minden jog fenntartva

© Lyudmila Pavlichenko 2018
© Hungarian translation Dr. Molnár György 2020
© Kossuth Kiadó 2020

Előszó

A mesterlövészek tevékenységét bemutató irodalmon belül ez az emlékirat teljességgel egyedülálló mű, mert ez a legelső, amelyet fronton harcolt mesterlövész *nő* írt. Ráadásul Ljudmila Mihajlovna Pavlicsenko nem csak egy volt a sok mesterlövész közül: pályafutása során ő vált a legeredményesebb női mesterlövésszé 309 igazolt halálos találattal. A hivatalos igazolásnak az volt az előfeltétele, hogy pártatlan tanú számoljon be: látta, hogy mi történt. A mesterlövészek döntő többségéhez hasonlóan Pavlicsenko is támadás közben érte el találatai jelentős hányadát, ahol megállni és a lelőtt ellenséges katonák pontos számát kideríteni nem lett volna se bölcs, se gyakorlati szempontból könnyen kivitelezhető eljárás. Ezért tehát lehetetlen volt – és az is marad – megállapítani találatainak pontos számát, de valószínűleg ötszáz körül járhatott.

Ez a figyelemre méltó visszaemlékezés ugyanakkor a történeti irodalmat is korrigálja, főként a Pavlicsenkót jóval az események után célba vevő téves vagy hamis bírálatokat és pontatlan írásokat tekintve. Különösen azokat a felvetéseket cáfolja csattanósan, amelyek szerint ő valójában nem is volt mesterlövész, csak a Vörös Hadsereg propagandagépezetének terméke. Ami azt illeti, ha rászánták magukat a szovjetek, akkor valóban félelmetes hatékonysággal gyártották a mítoszokat, de Pavlicsenko és a másik nagy mesterlövész, Vaszilij Grigorjevics Zajcev nem a propaganda kreatúrája, hanem valódi kiválóság volt. Sőt: nem kevés ironia rejlik abban, hogy ha a hírnevük miatt – bár egyáltalán nem keresték a dicsőséget – nem „emelik ki” őket a frontszolgálatból, megszakítva ezzel a katonai pályafutásukat, akkor aligha kétséges, hogy mindkettőjükből pusztán egy újabb név lett volna valahol egy hősi emlékművön. A szovjet mesterlövész várható élettartama rendszerint kifejezetten rövid volt: Sztálingrádban a tanfolyam után újoncként harcba vetett mesterlövészek a fronton rendszerint nem élték túl az első két hetet. Persze minél tovább életben maradtak, annál jobban beletanultak a mesterségbe, és annál inkább megnőtt a túlélés valószínűsége – már egy bizonyos pontig. A hadviselésben, a fronton harcolók esetében azonban nem érvényes a csökkenő hozadék

törvénye, ezért a harctéri idegkimerülés, az emberi testre rátörő puszta fáradtság és a küzdelem folytatására sarkalló akaraterő fogyatkozása végül megteszi a magáét, és ez hibákban csúcsonyul ki. A mesterlövész élete sokban hasonlított a pilótáéhoz, mert egyetlen tévedés azonnal véget vethetett neki, és nagyon ritka volt az olyan ember, aki kapott volna második lehetőséget.

Nem mintha Pavlicsenko akárcsak a leghalványabban sejtette volna, hogy olyan jövő vár rá, amely „a halál asszonya” becenevet hozza el neki, elnyeri majd a Szovjetunió legmagasabb kitüntetését, fogadja Sztálin, és beutazza az Egyesült Államokat, Kanadát és Európát. A háború előtt még úgy tűnt, sok tízezer más orosz fiatalhoz hasonlóan az lesz a sorsa, hogy a kommunista párt hivatalnoki rendszerén belül dolgozzon. Intelligens nő lévén valószínűleg kistisztviselő lett volna belőle, majd lépésről lépésre haladt volna felfelé a ranglétrán a párthoz hű kommunisták seregében. Csakhogy kissé véletlenszerűen megtanították a TOZ-8 .22-es kaliberű (5,58 mm) céllovó puska használatára, és ez teljesen megváltoztatta az élete menetét. Ezeket az Oroszországon kívül majdnem teljes ismeretlen egylovó „kispuskákat” tízezerrel gyártották, és lövészklubokban, valamint apróvadak vadászatára használták. A legtöbb ott élő ember életében ezek az olcsó, masszív szerkezetű, pontos fegyverek voltak az első puskák, a szovjet ifjúság ezeken tanult meg lőni. Az, hogy Pavlicsenko született lövésztehetség volt, aki pontosan a feladathoz szükséges kézszem koordinációval, szilárd, ugyanakkor mégis rugalmas izomzattal, kiváló látással és türelemmel rendelkezett, a természet kegye. Megadatott azonban neki egy másik, nehezebben megragadható kvalitás is, amellyel nem minden jó lövő rendelkezik, holott ez különbözteti meg a mesterlövészt a közönséges puskás lövészkatónától. Az, hogy pontosan miben áll ez a tulajdonság, gyakori viták tárgyát képezi. Egyesek vele született vadászösztönként határozzák meg, amely a férfiakban sincs meg mindig, nőkben pedig még ritkább. Mások a céltudatosság különlegesen erőteljes változataként, az elfogadott normát messze meghaladó mértékű akaraterőként definiálják. Annyi bizonyos, hogy Ljudmila hite hazájában, annak politikájában, valamint a szovjet ügy igazságában sohasem ingott meg, és ez rendkívüli eltökéltséggel ruházta fel, pedig az ellenség, amelylyel szembe kellett néznie, gyakran volt nyomasztó fölényben. A szovjet hadsereg többi katonájához hasonlóan értelmes tettek tartotta élete

feláldozását a hazájáért, és talán ez szolgáltatott neki elég motivációt a mesterlövészként vívott harc folytatására gyakori sebesülései után, amikor mások már kidőltek volna a sorból. Aktív pályafutása vége felé férje megbosszulásának belső kényszere is arra sarkallhatta, hogy ne adja fel a küzdelmet. Mindazonáltal Pavlicsenko sok tekintetben nem az a hősnek való alapanyag volt, amit a propagandisták olyannyira kerestek. Igaz, nem hiányzott belőle a báj, ám emellett egész sor tipikus mesterlövész-tulajdonság jellemezte. Az introvertáltság határáig zárkózott volt, bizalmatlanul és tartózkodással kezelte a nyilvánosságot. Kizárólag egy dolog érdekelte, tenni akarta a dolgát, vagyis „fasisztákat ölni”, amint azt nyers őszinteséggel megfogalmazta. Minden bizonnyal léteztek olyan mesterlövészek is, akik csapatban érezték jól magukat, ám ők ritkaságszámba mentek, és valószínűleg nem sokáig maradtak életben választott szakterületükön. Amikor nőtt a feladatkörét övező érdeklődés, Pavlicsenko kijelentette: „a mesterlövésznek, akár férfi, akár nő, nem szabad felhívnia magára a figyelmet. A sikeres tevékenység legfőbb előfeltétele, hogy maradjon rejtve.” Nála ez nemcsak a harcmezőn volt érvényben, de a nyilvánosság óvatos kezelésére is vonatkozott. A mesterlövésznek az egerésző macska türelmével kellett rendelkeznie, továbbá intuitív ravaszsággal és olyan attitűddel kellett viszonyulnia mesterségéhez, amelyet teljes joggal minősíthetünk rögeszmésnek. Ennek példaként elég felidézünk, hogy mekkora erőfeszítésbe került Pavlicsenkónak a hídon rejtőző német mesterlövész megtalálása és kiiktatása. Sokórányi gondos megfigyelés, szellemi munka, hogy önmagát a német mesterlövész helyébe képzelje, miközben újra és újra visszatért a helyszínre, felvállalva az esetleges párharcot annak dacára, hogy a sikeres végkimenetel messze nem látszott garantálnak. Ez nem olyan helyzet, amelynek megoldásához egy átlagos katona rendelkezett volna a szükséges állhatatossággal.

Mindez látszólag talán nem egyeztethető össze azzal a nővel, aki világ körüli utat tett, akit államfők és vezető politikusok fogadtak, holott minden esetben csak kénytelen volt a legjobbat kihozni az adott helyzetből, amelybe bedobták. Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy négyszer sebesült meg, és e sérülések mindegyike igen káros lehetett a lelki és testi állapotára, és ami mind közül a legrosszabb volt: pár hétig tartó házasság után Szevasztopolban eltemette férjét, Alekszej Arkagyjevics Kicenko hadnagyot, mindössze néhány hónappal azelőtt, hogy őt magát kivonták

volna a frontszolgálatból. Míg mára az orvostudomány jelentős mennyiségű tudást halmozott fel a harcban való részvételnek a férfi katonákra gyakorolt hosszú távú mentális hatásairól, a nők esetében szinte egyáltalán nem folytak ilyen kutatások, mert a legutóbbi időkig rendkívül kevesen szolgáltak közülük aktív katonaként. Éppen ezért lehetetlen megállapítani, milyen állapotban volt Pavlicsenko, amikor elhagyta az országot. Egyrészt azt várták tőle, hogy a lehető legkedvezőbb fényben tüntesse fel a szovjet hadsereget a szövetségeseiknek, úgy hogy közben nem rendelkezett semmiféle tapasztalattal, már ami a nagy létszámú közönség előtti szónoklást illeti, nem találkozott még sajtó- és rádiótudósítókka, sőt sohasem járt még a Szovjetunió kivül. Amint ő maga kijelentette, neki már Moszkvában tartózkodni is olyan volt, mintha külföldön lenne, ezért amikor Európába és az Egyesült Államokba küldték, hatalmasnak érezhette az új helyzetével járó kihívásokat és a rá nehezedő nyomást. Ugyanakkor óvatosan is kellett viselkednie, mert a párt tisztségviselői kísérték el az útra, akik minden szavát feljegyezték. A tetejébe azon orgánumok jelentős részét, amelyek újságírói elé kiállították, szívből megvetette. Különösen a háborúban uralkodó viszonyok ismeretének és megértésének hiányát volt képtelen felfogni Amerikában, ahol az újságírók azt kérdezték tőle, milyen sminket hord a tűzvonalban, és részletesen tárgyalták az általa viselt egyenruha zubbonyának és szoknyájának hosszát. Időnként ki is fakadt: egyszer például azt mondta az összeverődött tömegnek, hogy az amerikaiak túl rég bújnak a harcban részt vevők háta mögé. Azt sem szerette, amikor lövésztudománya bemutatására kérték – az ilyesmit már a Szovjetunióban is utálta, világ körüli útján pedig még inkább. Minden alkalommal megtagadta a kérést, pedig ennek nyomán olyan elméletek kaptak lábra, amelyek szerint valójában el sem tud sütni egy puskát. Természetesen tehetséges lövész volt, de cirkuszi mutatványos nem, és nem hitte, hogy a feladatkörébe tartozna a közönség szórakoztatása holmi lövésztrükkökkel, különösen számára tökéletesen ismeretlen puskákkal és irányzótávcsövekkel nem.

Ezen a ponton talán hasznos lehet néhány szót ejteni a puskákról, amelyeket Pavlicsenko olyan gyakran említ, a PE optikai irányzékkal (később a fegyverek egy részénél a módosított PEM-változattal) felszerelt Moszin–Nagant M1891/30 ismétlőkarabélyról és az SZVT–40 öntöltő puskáról. A Moszin 1891-ben rendszeresített, igazi régi vágású hadipuska

volt: 73 cm hosszú csővel készült, középágytára öt töltényt fogadhatott be, és 4 kg volt a tömege; 7,62×54 mm peremes tölténnyel működött, amely maga is régi konstrukció volt – a legtöbb állam a második világháború idejére már perem nélküli lőszeret rendszeresített. A Moszin-mesterlővézpuska változatát a 4× [négyszeres nagyítású] PE irányzótvécsővel szerelték fel, amely gyakorlatilag a német Zeiss cég egyik puskatvécsővének másolata volt. A fegyver hatásos lőtávolsága meghaladta az ezer métert, de csak tökéletes időjárási viszonyok között és kiemelkedően hozzáértő mesterlövész kezében. Pavlicsenko ha választhatott, ezt a puszkát választotta, mert rendkívül robusztus, tábori körülmények között könnyen javítható volt, ugyanakkor jó minőségű optikai irányzék tartozott hozzá. Az 1940-es évek legelejéig gyártották, amikor új puskatvécsövet rendszeresítettek, a kisebb, könnyebb, 3,5× nagyítású PU-t.

Ezzel szemben az SZVT–40 öntöltő puska viszonylag új műszaki megoldásokat képviselt. Konstrukcióját a korábbi, meghibásodásra túlságosan hajlamos SZVT–38 öntöltő puszkára alapozták. Ez is a 7,62×54 mm R lőszeret használta, de gázelveles rendszerrel, félig automatikusan működött, ami viszonylag kis távolságból vívott tűzharcban a gyors tűz rendkívül hasznos képességével ruházta fel a lövést. Ezt a fegyvert is az új PU puskatvécsővel szerelték fel, amely nagyítási teljesítményben jócskán elmaradt a PE típus mögött. Bonyolult gázelveles szerkezete miatt azonban az SZVT mind hatásos lőtávolságban, mind pontosságban elmaradt a Moszin mögött, olyannyira, hogy mesterlővészfegyverként a hatszáz métert tekintették az észszerűen elvárható legnagyobb hatásos lőtávolságának. Ugyanakkor ezt a puszkát sem kerülték el a megbízhatósággal és pontossággal kapcsolatos problémák. Pavlicsenko puszkája természetesen különlegesen jó minőségű fegyver volt, de ő maga valószínűleg nem az SZVT típust választotta volna, bár az is igaz, hogy több esetet is említ, amikor nagyobb offenzívák idején rendkívül hasznosnak bizonyult az öntöltő puska nagyobb tűzereje. Általánosságban kimondható, hogy mesterlővészfegyverként az SZVT nem teljesítette a vele szemben támasztott elvárásokat, olyannyira nem, hogy 1942-ben újra gyártani kezdték a Moszin-ismétlőkarabély mesterlövész-változatát.

Habár Pavlicsenko emlékirata emlékezetesebb mesterlövési fegyvertényeiből beszél el egy csokornyit, nyilvánvaló tény, hogy Odessza és Szevasztopol ostroma alatt a lövései döntő többségét viszonylag kis távol-

ságból adta le. Ennek részben az az oka, hogy minél közelebb van az el-lenség, annál biztosabb a halálos találat, de Pavlicsenko ismertet egy új és riasztóan kegyetlen harci fogást is: mind lélektanilag, mind fiziológiailag legalább annyira pusztító hatásra törekedve gyomron lőtte a németeket. Ebből is érzékelhető, milyen brutális volt a küzdelem jellege a keleti fronton, mint ahogyan abból is, hogy nem túloz, amikor megemlíti, pisztolyában az utolsó töltényt magának tartogatta. A keleti hadszíntéren ugyanis az élve elfogott mesterlövészeket rutinszerűen halálra kínozták. Ugyancsak figyelmet érdemel, és ez Pavlicsenko emlékiratában jól nyomon követhető, hogy a háború előrehaladtával lassan, fokozatosan miként kezdte értékelni a Vörös Hadsereg a mesterlövészekben rejlő megannyi lehetőséget. Elfogadott szerepük megváltozott: már nem a dicsfényvel övezett puszkás lövészek voltak, akiktől elvárták, hogy a gyalogság harcrendjében rohamozzanak, hanem a frontvonalban legtöbbször becsült, különleges képességű specialisták. Mi sem mutatja jobban elismertségüket, mint az a körülmény, hogy hallatlan engedelményben részesültek: minden héten kaptak egy pihenőnapot. Ez már önmagában is híven tükrözi, milyen nagyra értékelte őket a hadsereg. Ennek egyik oka egyszerűen a hatékonyságuk. A háború alatt a szovjet mesterlövészek által megölt németek számát lehetetlen pontosan megállapítani, de némi fogalmat alkothatunk erről a hatalmas adatról abból a tényből, hogy a fegyveres konfliktus ideje alatt az orosz mesterlövész-iskolákból kikerült kétezzer mesterlövészről hivatalosan igazolt adatok szerint tizenkétezzer németet ölt meg, a legeredményesebb tíz szovjet férfi mesterlövész pedig együttesen valamivel több, mint négyezerháromszázat. A teljes Vörös Hadsereg, tehát a létszám sokszorosára vetítve mindezt az okozott veszteség százezrekre rúghatott. Összehasonlítva azokkal a számokkal, amelyeket az 1944-től Nyugat-Európában vívott harcok statisztikáiban megszoktunk, ahol a legeredményesebb brit mesterlövész hivatalos „lőjegyzékén” 119 halálos találat szerepel, a keleti front adatai gyakorlatilag felfoghatatlan mértékűek. Ezért aztán nem meglepő, hogy a szovjet propagandagépezet nagyon erőteljesen kezdett érdeklődni ezek iránt az új típusú hősök, különösen a mesterlövésznők iránt. Végére is a Szovjetunió volt az egyetlen állam a második világháborúban, amelyik a fronton, harcoló katonai beosztásokban alkalmazta a nőket, a közvéleménynek pedig szüksége volt egy jól kihangsúlyozható, vonzó témára, hogy elterelhessék az emberek gondo-

latait a tengelyhatalmak feltartóztathatatlanak látszó fegyveres erőinek 1941–1943-as nyomasztó térdnyeréséről.

Pavlicsenko egyike volt a legtöbb magas elismerésben részesült nőnek, akik a Vörös Hadseregben szolgáltak: kétszer kapta meg a Lenin-rendet és kitüntették a Szovjetunió Hőse címmel is. A háború után sem hagyta ott a fegyveres erőket, történész lett a Szovjet Haditengerészet Kutatóintézetében, majd 1953-ban őrnagyi rendfokozattal szerelt le. Szakmai-társadalmi státusza sem csorbult, a háború után ugyanis még fokozódott is a mesterlövészek tevékenysége iránti érdeklődés. Amint könyvéből egyértelműen kiderül, az őt célba vevő bírálatok minden alapot nélkülöznek. Mindazonáltal, mint oly sok más veterán esetében is, Pavlicsenko túlélésének is megvolt az ára: testileg és lelkileg egyaránt sérülten került ki a küzdelmekből. Élete végéig küzdött az alkohollal, és súlyosan meggyötörték számos fejsebének utóhatásai, köztük a nagyothallás is. Soha nem ment újra férjhez. Ötvennyolc éves korában, 1974 októberében halt meg. Teljes katonai tiszteletadás mellett temették el a moszkvai Novogyevicsi temetőben, 1500 kilométernyi távolságra és emberöltőnyi messzeségre szeretett Alekszejétől.

Martin Pegler

Az orosz szerkesztő előszava

Ljudmila Pavlicsenko, a Szovjetunió Hőse, a legsikeresebb mesterlövész-nő, aki igazoltan 309 ellenséges katonát és tisztet lőtt le. Hazánkban és a nagyvilágban egyaránt a második világháború legismertebb legénységi állományú, illetve csapattiszt résztvevői közé tartozik. 1942 és 1945 között több mint százezer röplapot osztottak szét a szovjet–német fronton a portréjával (és bizony csinos nő volt!), valamint a „Vedd célba az ellenséget, és ne hibázz!” felszólítással. 1974-ben bekövetkezett halála után Ljudmila Pavlicsenkóról nevezték el a Szovjetunió Halászlati Minisztériuma egyik hajóját, azt a 3. számú iskolát a Kijevi régióban található Belaja Cerkov [ukránul Bila Cerkva] városában, ahová egykor az elsőtől a hetedik osztályig járt, valamint egy utcát Szevasztopol belvárosában.

Ennek a hősnőnek a teljes és hiteles önéletírása olyan olvasmány, mint egy lebilincselően izgalmas regény. Számos tragikus részt tartalmaz, hiszen 1941. június 26-án vonult be a Vörös Hadseregbe, az 54. lövészezred állományában részt vett a keserves visszavonulásban a nyugati határvidéktől egészen Odesszáig. Hőstettekről beszámoló oldalak is akadnak benne, mert a nagyváros védelme során két hónap alatt 187 nácit iktatott ki. Szevasztopol ostroma alatt további dicsőségre tett szert a 25. „Csapajev” lövészadosztály legkiválóbb mesterlövészeként, ugyanis halálos találatainak száma 309-re nőtt. Tartalmaz azonban a könyv lírai részeket is. A háborúban találkozott Ljudmila élete szerelmével: saját ezredének vitéz hadnagya, Alekszej Arkagyjevics Kicenko, lett a férje.

Sztálin utasítására 1942 augusztusában a Komszomol Nyikolaj Kraszavcsenkóból, Vlagyimir Pcselincevből és Ljudmila Pavlicsenkóból álló ifjúsági küldöttsége repülőgépen az Amerikai Egyesült Államokba utazott, hogy részt vegyen a felsőoktatási hallgatók nemzetközi kongresszusán. A szovjet vezetés azzal a feladattal indította útnak a három fiatalembert, hogy a második front mielőbbi megnyitására indított propaganda-hadjáratban kampányoljanak.

A tiltó rendelkezéssel dacolva Pavlicsenko naplót vezetett a háború alatt, időről időre kurta bejegyzéseket vetett papírra, hiszen egy mester-

lövész nem foghatott mindennap kedve szerint ceruzát vagy tollat. Szevasztopolért különösen heves és könyörtelen harcok folytak. Amikor 1953-ban őrnagyi rendfokozatban nyugállományba vonult a szovjet haditengerészet partvédelmi erőitől, Ljudmilának eszébe jutottak a fronton készített feljegyzései. Mivel iskolai végzettsége szerint történész volt, komoly kritikának vetette alá saját emlékiratait, és úgy érezte, csak akkor adhatók ki, ha előtte a könyvtárban és a levéltárban kutatásokat végez. Ebbe az irányba 1958-ban tette meg az első lépéseket, amikor az állami politikai könyvkiadó megbízta egy hetvenkét oldalas, tényekre alapozott, vékony könyv megírásával a következő címmel: *A hősi múlt: Szevasztopol védelme (Geroicseszkaja büi. Oborona Szevasztopolja)*. Számos cikket írt különböző gyűjteményes kötetekbe és folyóiratokba is. Ezek nem a mesterlövészi szolgálatáról szóló visszaemlékezések voltak, hanem sokkal inkább mind a frontvonalban, mind a Szevasztopoli Védelmi Körzet mögöttes területén 1941 októbere és 1942 júliusa között történt fő eseményekről szóló általános történeti munkák.

E publikációk eredményeként 1964-ben Pavlicsenkót felvették a Szovjet Újságíró-szövetség tagjai közé, és a moszkvai részleg hadtörténeti osztályának titkára lett. Szoros kapcsolatba került tollforgató kollégáival, ugyanakkor tevékenyen részt vett a következő nemzedék szellemi nevelésében, hogy elődeikhez hasonlóan hazafias érzelműekké váljanak, és vállalják a honvédelem kötelezettségét. Ebben a környezetben szerzett tapasztalatai győzték meg Pavlicsenkót, hogy a mai olvasót érdekelheti egy könyv, amelyet egy „kiváló mesterlövészekből” álló szakaszt vezető törzsőrmester írna, és amelyben hitelesen számolna be a gyalogság sorai-ban teljesített szolgálat sok részletéről.

Az 1960-as évek végére már nem csak a legjelentősebb hadvezéreknek a szovjet hadsereg 1944–1945-ös sikeres hadműveleteiről szóló visszaemlékezéseit kezdték kiadni, hanem a Nagy Honvédő Háború nehéz, sőt tragikus kezdetéről is jelentek már meg hiteles beszámolók a Vörös Hadsereg tisztjeinek és politikai tisztjeinek tollából. Az ilyen jellegű könyvek közül kiemelhetjük Ilja Azarov *Odessza ostrom alatt (Oszazsdennaja Ogyessza, Moszkva, Voenizdat, 1966)* című memoárját; vagy a *Fekete-tengeri erődöknél (U csernomorszkih tverdiny, Moszkva, Voenizdat, 1967)* címen kiadott gyűjteményes kötetet, amelybe többek között a 25. „Csapajev” hadosztály egykori parancsnoka, Trofim Kolomijec, illetve a bajtársnője,

Ljudmila Pavlicsenko, és az 54. ezred egykori Komszomol-szervezője, Jakov Vaszkovszkij is írt tanulmányt, valamint egy Odessza védelmében részt vett legénységi állományú katona, Nyikolaj Alecszenko *Ők védték Odesszát (Oni zascicsali Odessu, DOSZAAF kiadó, 1970)* című emlékiratát. Ljudmila elolvasta ezeket, majd ő maga is munkához látott.

Az addig megjelent irodalom ismeretében ő leginkább a mesterlövészfronton betöltött szerepére akart összpontosítani, és részletesen le akart írni mindent, aminek csak köze van e katonai mesterséghez: a kiképzési módszereket, az alkalmazható harceljárásokat és különösen a fegyvereket, amelyeket kevesen ismertek nála jobban, és amelyeket mindig nagyon szeretett. Az 1940-es, majd az 1950-es években nem volt megengedett az ilyen jellegű információk megosztása a nyilvánossággal, de a mesterlövésznek az ellenséggel vívott küzdelme és annak története nem lehet teljes e nélkül.

Pavlicsenko felidézte a kiképzése során tanultakat, nagy gonddal összegyűjtötte az anyagot, majd kiválasztotta a közléshez legalkalmasabb irodalmi formát. Menet közben felismerte, hogy a Nagy Honvédő Háború vége óta eltelt húsz év olyan hiányt teremtett, amely komolyan akadályozza terve gyors megvalósítását: sok dolgot nehéz felidézni, és számos korabeli forrásról derült ki, hogy időközben elveszett. Ezenkívül ő maga is rengeteg értékes iratot, fényképet, személyes ingóságot adott át a megfelelő intézményeknek: a Moszkvában található Szovjetunió Fegyveres Erőinek Központi Múzeuma, valamint a Szevasztopol Hős Védelme és Felszabadítása Múzeum birtokába kerültek.

Sajnos súlyos krónikus betegsége megakadályozta, hogy a háborús hős befejezze a munkát, és kézbe vegye a mesterlövészként élt életéről írott visszaemlékezéseinek kötetét. A kézirat töredékei fennmaradtak hála Ljubov Davidovna Krasennyikova-Pavlicsenko – Ljudmila fiának, Rosztyiszlav Alekszejevics Pavlicsenkónak az özvegye – erőfeszítéseinek.

A. I. Begunova